

KONSTITUTSIYA - ERKIN VA FAROVON HAYOT GAROVI

Karimova Mehribon Abdumalik qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Pedagogika fakulteti Psixologiya yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Elektron pochta: mehribonkarimova24@gmail.com

Annototsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Konstitutsiyasining davlat va jamiyat hayotidagi o'rni, uning erkinlik va farovonlikni ta'minlovchi bosh huquqiy poydevor sifatidagi ahamiyati yoritiladi. Unda Konstitutsiyaning inson qadrini ulug'lashdagi roli, fuqarolarning huquq va erkinliklarini mustahkamlashdagi kafolatlari, shuningdek, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarning konstitutsiyaviy asoslari tahlil qilinadi. Maqolada yoshlar uchun yaratilgan konstitutsiyaviy imkoniyatlar, ularning ta'lim, innovatsiya va siyosiy jarayondagi faol ishtiroki uchun berilgan huquqiy sharoitlar ham alohida ko'rsatib o'tiladi. Shuningdek, Konstitutsiyaning millatlararo totuvlik, diniy bag'rikenglik va barqaror rivojlanishdagi o'rni ochib beriladi. Umuman olganda, maqola Konstitutsiyani nafaqat huquqiy hujjat, balki xalqning orzu-intilishlari mujassami, jamiyatni kelajak sari yetaklovchi yorug' yo'l sifatida talqin etadi.

Kalit sozlar: Konstitutsiya, inson huquqlari, erkinlik, farovonlik, adolat, iqtisodiy erkinlik, ijtimoiy himoya, yoshlar, innovatsiya, milliy birlik, barqaror rivojlanish, bag'rikenglik, umumbashariy qadriyatlar.

KIRISH

Konstitutsiyaning hayotiy ahamiyati.

Konstitutsiya har bir davlatning siyosiy va huquqiy tizimida eng muhim o'rin egallovchi, jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy hujjatdir. U davlat tuzilishi, boshqaruv shakli, hokimiyat bo'linishi tamoyillari, fuqarolarning huquq va erkinliklari, shuningdek, davlatning jamiyat oldidagi majburiyatlarini belgilaydi. Shu sababli Konstitutsiya davlat va jamiyatning poydevori sifatida ko'riladi. Poydevor qanchalik mustahkam bo'lsa, davlat boshqaruvi ham shunchalik barqaror va samarali bo'ladi.

Konstitutsiya jamiyatning hozirgi holati bilan chegaralanib qolmay, uning kelajak taraqqiyot yo'lini ham belgilab beradi. Unda belgilangan tamoyillar davlatning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasi sifatida xizmat qiladi. Bu tamoyillar fuqarolarning turmush darajasini yuksaltirish, ijtimoiy adolatni ta'minlash, inson qadriyatlarini ustuvor qilish kabi eng muhim maqsadlarni o'z ichiga oladi. Shu yo'sinda Konstitutsiya nafaqat huquqiy hujjat, balki jamiyatning ma'naviy va siyosiy yo'riqnomasi ham hisoblanadi.

Konstitutsiyada "erkinlik" tushunchasining ifodalanishi.

Konstitutsiyada "erkinlik" alohida e'tibor bilan yoritilgan. Insonning sha'ni va qadr-qimmatini oliy qadriyat sifatida e'tirof etiladi va barcha huquq hamda erkinliklar ana shu tamoyil asosida kafolatlanadi. So'z va fikr erkinligi, vijdon erkinligi, yashash huquqi, shaxsiy daxlsizlik, tenglik, erkin mehnat qilish, ta'lim olish huquqlari – bularning barchasi Konstitutsiyada mustahkamlab qo'yilgan.

Erkinlikning huquqiy asosda belgilanishi fuqarolarning o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etishiga, ijod qilishiga, jamiyatda faol ishtirok etishiga sharoit yaratadi. Bu esa davlatning demokratik tamoyillar asosida rivojlanishining muhim garovidir.

Konstitutsiyada "farovonlik" tushunchasining ifodalanishi

"Farovonlik" Konstitutsiyada ijtimoiy hayotning turli sohalari orqali ta'riflanadi. Birinchi navbatda, davlatning fuqarolar oldidagi mas'uliyati sifatida talqin qilinadi. Ya'ni, davlat insonning munosib turmush kechirish huquqini ta'minlashi lozim. U iqtisodiy barqarorlik, ijtimoiy himoya,

mehnatga haq to'lanish, sog'liqni saqlash, ta'lim va madaniyat sohalarida teng imkoniyatlar yaratishga mas'ul.

Konstitutsiyada xalq farovonligini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida qayd etilgan. Bu esa jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi, insonlarning ertangi kunga ishonchini oshiradi, iqtisodiy va ma'naviy taraqqiyotga zamin yaratadi.

ASOSIY QISM

Konstitutsiya — inson qadrining eng oliy kafolati

Konstitutsiya inson qadrini oliy qadriyat sifatida e'tirof etadi va har bir fuqaroning huquq hamda erkinliklarini mustahkam kafolatlaydi. Undagi normalar nafaqat insonning davlat bilan munosabatlarini belgilaydi, balki uning jamiyatdagi o'rni, sha'ni, erkin tanlov huquqi va shaxsiy daxlsizligini ta'minlaydi. O'zbekiston Konstitutsiyasida har bir insonning teng huquqliligi, jins, millat, til, din, e'tiqodidan qat'i nazar, diskriminatsiyadan himoyalanihi aniq qayd etilgan.

Har bir fuqaroning huquq va erkinliklari qanday mustahkamlangan?

- So'z, fikr va e'tiqod erkinligi;
- Shaxsiy hayot daxlsizligi;
- Yashash, ta'lim, tibbiy xizmat olish huquqi;
- Sud himoyasi va adolatli sudlovga ega bo'lish huquqi;
- Teng imkoniyatlar va tenglik tamoyillari.

Konstitutsiya shuningdek, davlat organlarining faoliyatida oshkoralik, qonuniylik va javobgarlikni taqozo qilgan holda adolat prinsipining ustuvorligini belgilab beradi.

Adolat, tenglik va inson huquqlarini ta'minlash misollari:

- Sud-huquq tizimining yangilanishi, fuqarolarning odil sudlovga murojaat qilish imkoniyati kengaygani;
- Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlari;
- Ayollar va erkaklar uchun teng imkoniyatlar, gender tengligi bo'yicha qabul qilingan qonunlar;
- Ommaviy axborot vositalarida erkinlik darajasining oshishi.

O'zbekiston Konstitutsiyasidagi zamonaviy o'zgarishlar va ularning ta'siri:

So'nggi yillardagi konstitutsiyaviy islohotlar inson qadrini ulug'lash g'oyasiga asoslandi. Konstitutsiyaga "Inson – jamiyat – davlat" tamoyili kiritildi, fuqarolarning ijtimoiy himoyasi kuchaytirildi, davlat xizmatida ochiqlik va halollik tizimi shakllantirildi. Bu o'zgarishlar xalq hayotiga bevosita ta'sir ko'rsatib, fuqarolarning huquqiy madaniyati, davlatga bo'lgan ishonchi va jamiyatdagi faol pozitsiyasini mustahkamladi.

Konstitutsiya — farovon jamiyat barpo etuvchi poydevor

Konstitutsiya jamiyat farovonligini ta'minlashning eng muhim huquqiy asosidir. Unda belgilangan iqtisodiy erkinliklar, mulk daxlsizligi va tadbirkorlik huquqi mamlakatda bozor iqtisodiyoti taraqqiyoti uchun mustahkam zamin yaratadi.

Iqtisodiy erkinlik, mulk daxlsizligi va tadbirkorlik kafolatlari:

- Har kim mulk egasi bo'lishi va uni qonun asosida himoya qilishi mumkinligi;
- Tadbirkorlik faoliyatiga aralashmaslik va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi;
- Xususiy mulkning daxlsizligi;
- Bozor infratuzilmasini rivojlantirish va monopoliyaga qarshi siyosat.

Ijtimoiy himoya tizimi, ta'lim va sog'liqni saqlashda yaratilgan sharoitlar:

Konstitutsiya har bir fuqaroning munosib hayot kechirish huquqini kafolatlab, ta'limning bepul bo'lishi, tibbiy xizmatning mavjudligi, davlat pensiyasi, ijtimoiy nafaqa va yordamlar tizimini huquqiy asos sifatida belgilab bergan. So'nggi yillarda:

- zamonaviy maktablar, bog'chalar, oliy ta'lim muassasalari qurilmoqda;
- tibbiyot sohasida raqamli texnologiyalar joriy qilinmoqda;
- ijtimoiy himoya yagona reyestri yaratilib, yordam aniq ehtiyojmandlarga yetkazilmoqda.

Farovonlikka olib kelgan islohotlar misolida Konstitutsiyaning amaliy roli:

Tadbirkorlikni rivojlantirish, raqobat muhitini yaratish, qishloq xo'jaligi va sanoatni modernizatsiya qilish kabi islohotlar konstitutsion normalardan kelib chiqqan holda amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlar aholi daromadlarining oshishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga, hududlarning rivojlanishiga zamin yaratmoqda.

Yoshlar va Konstitutsiya: Kelajak egalari uchun imkoniyatlar

Konstitutsiyada yoshlar alohida e'tibor bilan tilga olinadi. Chunki ular mamlakat kelajagi, iqtisodiy va intellektual salohiyatning asosiy kuchidir.

Ta'lim, innovatsiya va tashabbuslarni qo'llab-quvvatlovchi konstitutsiyaviy normalar:

- Yoshlar uchun sifatli ta'lim olish huquqi;
- Talabalarga davlat granti, stipendiya va imtiyozlar;
- Innovatsiya markazlari, startaplarni qo'llab-quvvatlash;
- Yangi kasblar va raqamli texnologiyalar bo'yicha o'qitish dasturlari.

Yoshlarning siyosiy jarayonda ishtiroki:

Konstitutsiya yoshlarning davlat boshqaruvida ishtirok etish huquqini kafolatlaydi. Bugungi kunda ular parlament, mahalliy kengashlarda, jamoat tashkilotlarida faol ishtirok etmoqda. "Yoshlar parlamenti", "Yoshlar daftari" kabi tizimlar ularning ovozi eshutilishini ta'minlamoqda.

"Erkin yosh – kuchli davlat" konsepsiyasining konstitutsiyaviy asoslari:

Bu g'oya yoshlarning erkin fikrlashi, tashabbus ko'rsatishi va o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishi uchun zarur huquqiy imkoniyatlar bilan mustahkamlanganini anglatadi. Erkin, bilimli, tashabbuskor yoshlar mamlakat taraqqiyotining asosiy dvigatelidir.

Konstitutsiya – birlik, barqarorlik va milliy yuksalish omili

Konstitutsiya jamiyatdagi tinchlik va totuvlikni ta'minlovchi eng muhim omildir. Unda millatlararo ahillik, diniy bag'rikenglik va barcha fuqarolar uchun teng huquqlilik kafolatlangan.

Millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik kafolatlari:

O'zbekiston ko'p millatli davlat bo'lib, Konstitutsiya barcha millatlarning tili, madaniyati va an'analarini hurmat qiladi. Din erkinligi tamoyili esa har bir insonning e'tiqod asosida yashashi yoki hech bir dinga e'tiqod qilmasligini kafolatlaydi.

Ijtimoiy birdamlik va davlat barqarorligi:

Konstitutsiya jamiyatning ichki birligini mustahkablaydi. Undagi huquqiy normalar siyosiy barqarorlik, ijtimoiy adolat va iqtisodiy taraqqiyotning asosiy kafolatidir. Bu barqarorlik esa rivojlanishning har bir bosqichida muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonni yangi bosqichga olib chiqqan asosiy huquqiy poydevor sifatida Konstitutsiya:

So'nggi yillardagi islohotlar aynan konstitutsiyaviy tamoyillarga tayangan holda amalga oshirilmoqda. Yangilangan Konstitutsiya davlat boshqaruvida xalq manfaatini ustuvor qiladigan

tamoyillarni mustahkamlagan bo‘lib, mamlakatni yangilanish va milliy yuksalish bosqichiga olib chiqmoqda.

XULOSALAR

Konstitutsiya – kelajak sari yorug‘ yo‘l

Konstitutsiya har qanday demokratik jamiyatning huquqiy, siyosiy va ma‘naviy poydevorini tashkil etadi. U davlat boshqaruvining asosiy tamoyillarini, fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini belgilab, jamiyat taraqqiyoti hamda ijtimoiy barqarorlikning kafolatiga aylanadi. Shu ma‘noda O‘zbekiston Konstitutsiyasi mamlakat hayotining barcha sohalarida fundamental ahamiyatga ega bo‘lib, u davlatning strategik rivojlanish yo‘nalishlarini belgilab beruvchi bosh hujjat sifatida jamiyatning ajralmas qismiga aylangan.

Avvalo, Konstitutsiya inson qadrini oliy qadriyat sifatida e‘tirof etib, shaxs va davlat o‘rtasidagi munosabatlarning adolatli va muvozanatli shakllanishini ta‘minlaydi. Uning asosiy maqsadi fuqarolarning haq-huquqlarini himoya qilish, ularga erkin, tinch va farovon hayot kechirish uchun zarur huquqiy shart-sharoitlar yaratishdan iborat. Shu bois Konstitutsiyaga sodiqlik – bu nafaqat davlat organlari, balki jamiyatning har bir a‘zosi zimmasidagi mas‘uliyatdir. Huquqiy ong va huquqiy madaniyat darajasining yuksalishi esa bevosita Konstitutsiyani anglash, unga amal qilish va uni amaliyotga izchil tatbiq eta bilish bilan bog‘liq.

Konstitutsiyani hurmat qilish — davlatning barqarorligi, jamiyatning totuvligi va taraqqiyoti uchun eng muhim omillardan biridir. Fuqaro sifatida Konstitutsiyaga amal qilish bizning huquqiy madaniyatimizning ko‘zgusi, vatanparvarlikning amaliy ifodasi va qonun ustuvorligi tamoyiliga bo‘lgan sodiqligimizdir. Har bir fuqaro Konstitutsiyada belgilangan huquqlaridan xabardor bo‘lishi, majburiyatlariga mas‘uliyat bilan yondashishi, jamiyatda qonuniylik va tartibning mustahkamlanishiga hissa qo‘shishi zarur.

Bundan tashqari, Konstitutsiya nafaqat bugungi kun uchun, balki ertangi kun, kelajak avlodlar uchun ham mustahkam poydevor yaratadi. Unda belgilangan tamoyillar — demokratiya, inson huquqlari, milliy manfaat, adolat, tenglik, farovonlik, bag‘rikenglik va totuvlik — umumbashariy qadriyatlar bilan uyg‘unlashgan holda mamlakatni istiqbolda yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan Konstitutsiya global sivilizatsiya tajribasining eng yaxshi jihatlarini o‘zlashtirgan holda, milliy qadriyatlarimiz va o‘zbek jamiyatining o‘ziga xos xususiyatlari bilan uyg‘unlashgan huquqiy modeldir.

Yurt taraqqiyoti shundaki, u Konstitutsiyada belgilangan tamoyillar, inson qadrini ulug‘lash va huquqiy davlat barpo etish g‘oyalariga tayangan holda ro‘yobga chiqadi. Mamlakat taraqqiyot strategiyalarining hayotga tatbiq etilishida Konstitutsiya bosh mezon bo‘lib xizmat qiladi. Undagi normalar siyosiy tizimning barqaror ishlashi, iqtisodiy rivojlanishning jadallashuvi, ijtimoiy sohada adolat va tenglikning ta‘minlanishi, yoshlar va kelajak avlodning imkoniyatlarining kengayishiga xizmat qilmoqda.

Shunday qilib, Konstitutsiya bizni kelajak sari boshlab boruvchi yorug‘ yo‘l bo‘lib, inson qadriyatining, erkinlik va farovonlik ustuvor bo‘lgan jamiyat barpo etishning asosiy garovidir. Uni hurmat qilish, unga sodiqlik bilan yashash va kelajak avlodlarga mustahkam huquqiy tizimni meros qoldirish — har bir fuqaroning sharaflari burchidir. Shu yo‘l bilangina O‘zbekiston taraqqiyoti, milliy yuksalish va umumbashariy qadriyatlar uyg‘unligi yanada mustahkamlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Husanov, O.T. Konstitutsiyaviy huquq. Darslik. Toshkent: “Adolat” nashriyoti, 2013. — 552 b.
2. Musayev, B.T., Aliyeva, K.R., Narimanov, B.A. Konstitutsiyaviy huquq. Darslik (kollejlarga uchun). Toshkent: Toshkent davlat yuridik universiteti, 2020.
3. Husanov, O.T. Konstitutsiyaviy huquq. Darslik (kasb-hunar kollejlarga uchun). Toshkent: “ILM ZIYO”, 2017.
4. Tülteeva, I.T. (tahrirchi). Konstitutsionnoe pravo Respubliki Uzbekistan. O‘quvlik / учебник. Toshkent: Toshkent davlat yuridik universiteti, 2018.

5. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2023.
6. O'zbekiston Respublikasining "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent: Adliya vazirligi nashriyoti, 2012.
7. Jo'rayev N., Xudoyorov A. Konstitutsiyaviy huquq. — Toshkent: TDYuU nashriyoti, 2020.
8. Rahmonqulov X. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy huquqi. — Toshkent: "Adolat" nashriyoti, 2018.
9. Axmedov M. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: "Sharq" nashriyoti, 2015.
10. Saidov A.X. Inson huquqlari bo'yicha xalqaro standartlar. — Toshkent: "Yuridik adabiyotlar" nashriyoti, 2017.